

Barnard en de vrije meningsuiting

De voorzitter van de rechtbank in Antwerpen wil met een opmerkelijk bevelschrift verhinderen dat een volgende lezing van Benno Barnard aan de Universiteit van Antwerpen verstoord zou worden. De rechterlijke beschikking getuigt volgens Dirk Voorhoof en Eric Brewaews andermaal van een omstrede en onrustwekkende toepassing van de procedure op eenzijdig verzoekschrift.

Dirk Voorhoof
Eric Brewaews

Na de verstoring van een geplande lezing door Benno Barnard in een aula van de Universiteit in Antwerpen oordeelde de rechter het absoluut noodzakelijk om de lezing toch te kunnen laten doorgaan. In essentie legt de rechterlijke beschikking verbod op om de vrije toegang tot de volgende lezing van Benno Barnard aan de Universiteit Antwerpen te verhinderen en vooral om handelingen te stellen die indruisen tegen de vrijheid van meningsuiting en die de orde kunnen verstoren of de toehoorders of de spreker zouden kunnen intimideren.

STIJGENDE POPULARITEIT

Volgens artikel 584 Ger. W. doet de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, in gevallen die hij spoedeisend acht, bij voorraad uitspraak in alle zaken, behalve die welke de wet aan de rechterlijke macht onttrekt. De zaak wordt voor de voorzitter gebracht bij dagvaarding. In geval van 'volstrekke noodzakelijkheid' kan dat bij eenzijdig verzoekschrift. Het kort geding is bijzonder populair als vorm van civiel snelrecht en vooral de procedures op eenzijdig verzoekschrift zijn erg in de mode geraakt. Er gaat geen maand voorbij of de media berichten over één of andere rechterlijke beslissing die op eenzijdig verzoek werd gewezen. Dat gebeurt niet alleen bij sociale geschillen, maar ook bij milieuacties, acties van 'krakers', met het oog de ontzuiming van een door 'illegale' vluchtelingen bezette bouwwerf, zelfs ter bestrijding van 'wildparkeerders'. Ook in de mediawereld zijn (preventieve) rechterlijke publicatie- of uitzendverboden legio.

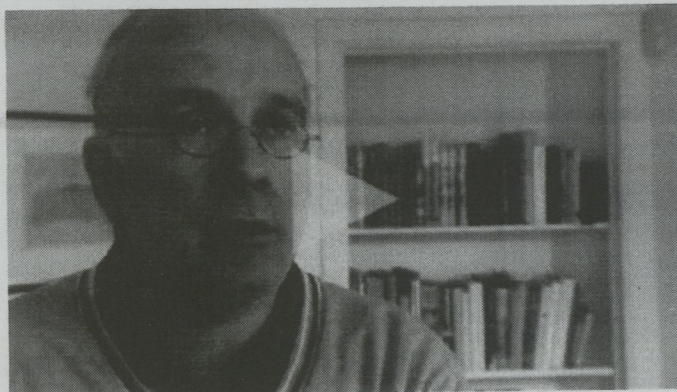
De volstrekke noodzakelijkheid waarover artikel 584 Ger. W. spreekt, is er als de tegenpartij niet vooraf kan worden geïdentificeerd en er dus niet tot dagvaarding kan worden overgegaan. Als men zo'n veroordeling nastreeft, laat de verzoeker die meestal efficiënt maken door een dwangsom. Dat is een burgerlijke straf die de 'ongehoorzaamheid' aan de rechter bestraft.

In verband met de lezing van Barnard waren er volgens de rechter maatregelen nodig om oproer en intimidatie te vermijden en om de veiligheid en rust van iedereen te verzekeren, reden waarom de vordering op eenzijdig verzoekschrift in deze zaak werd toegewezen. Wie bij de volgende lezing van Barnard aan de UA de rust verstoort of de spreker of toehoorders intimideert door een handeling die indruist tegen de vrijheid van meningsuiting, riskeert een dwangsom van 25.000 euro. De beslissing van de rechter impliceert overigens ook dat iedereen die in de buurt komt van de lezing en handelingen stelt die als rustverstoring of intimiderend kunnen worden beschouwd, op aanwijzing door de gerechtsdeurwaarder en op vraag van de politie zijn identiteit moet bekendmaken. Wie dat niet doet, riskeert meteen een dwangsom van 2.000 euro.

RECHTERLIJK ACTIVISME

Deze uitspraak straalt meteen een soort

kracht van wet uit en getuigt daarmee van een opmerkelijke vorm van rechterlijk activisme. Het is dus geen rechterlijke beslissing tegen een bepaalde persoon, een organisatie of rechtspersoon, zoals toch gebruikelijk is bij rechterlijke beslissingen die een conflict tussen partijen beogen te beslechten, terwijl in dit geval immers duidelijk een bepaalde vereniging, sharia4Belgium, de aanzet had gegeven tot het protest tegen de vorige lezing van Barnard. De beslissing van de Antwerpse rechter is een verbod tegenover iedereen die de rust zou komen verstoren of intimiderend gedrag zou vertonen bij de volgende lezing van Benno Barnard aan de UA. Een beslissing 'erga omnes' dus, waardoor de rechter zich even gaat gedragen als een soort wetgever. Meteen krijgt de gerechtsdeurwaarder die het dwangbevel moet helpen uitvoeren een

Om de vrijheid van meningsuiting van Benno Barnard te beschermen is een middel ingezet dat zelf de bijl zet in de wortels van de vrijheid van meningsuiting.

schrikbarend ruime bevoegdheid om een einde te doen maken aan handelingen die indruisen tegen de vrijheid van meningsuiting en, zoals het bevelschrift het zegt: 'tegen het gelijkheidsrecht'. Hoe een gerechtsdeurwaarder 'on the spot' zo'n beoordeling kan doen, is volstrekt onduidelijk.

zich weinig vragen over het in artikel 6 Ger. W. ingeschreven verbod, dat trouwens ook strafrechtelijk wordt beteugeld (artikel 237 Sw). Als men een procedure op eenzijdig verzoekschrift instelt omdat de mogelijke wederpartij niet identificeerbaar is, handelt de verzoeker als het ware tegen de 'rust van de

“ In feite komt het rechterlijk bevelschrift neer op een burgerlijke vordering tegen onbekenden. ”

Het bevel van de rechter komt ook neer op een *ad hoc* reglement: de rechter incrimineert een bepaalde gedraging, die door om het even wie kan worden gepleegd, en stelt meteen een niet-strafrechtelijke geldboete vast bij overtreding. Specifiek is dat die 'boete' zonder verdere vorm van proces ten laste van de overtreder kan worden ingevorderd. Dat biedt meteen een aanzienlijk voordeel ten opzichte van een 'gewoon' politiereglement. Maar dat botst wel met artikel 6 van het gerechtelijk wetboek. Die bepaling verbiedt de rechters in de zaken die aan hun

wereld'. De beslissing is als het ware uitvoerbaar 'aan toonder'. Men verlaat hiermee het domein van de eigenlijke rechtspraak waar de rechter een geschil tussen partijen of tussen een partij en de gemeenschap beslecht.

BURGEMEESTER MET BEVELSCHRIFT

De rechterlijke uitspraak kwam er op verzoek van de stad Antwerpen en burgemeester Patrick Janssens, terwijl het toch uitgeroepen de burgemeester zelf is die in toepassing van de gemeentewet geacht wordt, met bijstand van de politie, de open-

bare veiligheid of rust in de stad te waarborgen (artikel 134 van de gemeentewet). De toestemming, laat staan een bevel van de rechter, heeft de burgemeester daarvoor niet nodig. En een rechterlijk bevel om de identiteitskaart te tonen is al evenmin nodig, want de politie heeft al een wet die dat mogelijk maakt. Het lijkt of de Antwerpse burgemeester zijn bevoegdheid uit handen geeft en doorschuift naar de rechter.

Er is nog meer: de rechter laat de optredende gerechtsdeurwaarder toe om een beroep te doen op de openbare macht om de naleving van het bevelschrift af te dwingen. Ook gebiedt de rechter aan de openbare macht de identiteit van de personen op te nemen die zich tegen de uitvoering van de beschikking verzetten, op aangeven door de gerechtsdeurwaarder. Nochtans had de Leuvense collega van de verzoeker - iemand die iets kent van 'binnenlandse zaken' - in een eerder verzoekschrift tot derdenverzet, in het kader van de stakingsperikelen bij een Leuvense bierbrouwerij, er op gewezen dat op grond van artikel 44 van de wet op het politiebambd de rechter, via de omweg van een gerechtsdeurwaarder, geen zo'n bevel aan de politiediensten kan geven. Politieambtenaren staan immers ter uitvoering van hun bestuurlijke taken enkel onder het gezag van de burgemeester, hun korpschef en hun meedieren. De wet laat dan ook niet toe dat de politieambtenaren bij de uitvoering van die opdracht bevelen zouden krijgen van een gerechtsdeurwaarder. De scheiding der machten, of: schoenmaker blijf bij uw leest.

INTIMIDERENDE RECHTSPRAAK

De tussenkomst van de rechter lijkt ook overdreven, want de feiten van de ordeverstoring waren nu ook weer niet zo uitzonderlijk. Van fysieke geweldpleging of oproer was geen sprake en het is zeker niet de eerste en de laatste keer dat er enig tumult ontstaat naar aanleiding van een debat of lezing aan een universiteit. Het verstoren van een geplande lezing is wel degelijk een laakbare daad, maar met dit rechterlijk bevel lijkt men wel meteen met een kanon naar een mug te schieten. Zullen de voorzitters van de rechtbanken in Brussel, Leuven, Gent, Hasselt en Kortrijk straks ook bereid zijn op eenzijdig verzoekschrift dwangbevelen af te leveren telkens één of andere studentenorganisatie of jongerenvereniging van een politieke partij aanwijzingen heeft dat een door hen georganiseerde lezing door andersgezinden zou kunnen verstoord worden? Zullen de burgemeesters telkens ook klaar staan om zo'n juridische procedure in te leiden om de vrijheid van meningsuiting ter hulp te komen?

Door de hoge dwangsom en de onvoorspelbaarheid van wat de gerechtsdeurwaarder als een intimiderende handeling kan aanmerken, krijgt het rechterlijk bevel zelf een intimiderend karakter. Om de vrijheid van meningsuiting van Benno Barnard te beschermen is een middel ingezet dat actief protest naar aanleiding van de aangekondigde lezing in de kiem dreigt te smoren. Een rechterlijk bevel dus met een hoge graad van 'chilling effect' dat zelf de bijl zet in de wortels van de vrijheid van meningsuiting...

(Dirk Voorhoof is hoogleraar mediarecht en auteursrecht aan de Universiteit Gent en de Universiteit van Kopenhagen, Eric Brewaews is docent procesrecht aan de VUB)